

poukázala na hudobno-vývojové kontexty tvorby M. Schneidra-Trnavského a J. L. Bellu, vyzdvihla v tvorivom procese skladateľa legitímnosť symbiózy prvkov ľudových zdrojov, novoromantizmu a impresionizmu, jeho participáciu na hľadaní nových ciest slovenskej hudby, ako aj jeho fundamentálny príspevok pre slovenskú koncertnú pieseň a predkonciovú katolícku duchovnú hudbu. Spomenula v stručnosti aj sprítomňovanie skladateľovho tvorivého odkazu, vrátane dôležitej, v súčasnosti medzinárodnej speváckej súťaže nesúcej jeho meno. O precíznosti a odbornej erudícii autorky vypovedá aj taký fakt, že monografia obsahuje poznámkový aparát v počte 1 137 odkazov.

Dokumentačná časť knihy obsahuje cenný súpis skladateľových notových vydaní v rozpätí rokov 1904 – 2005, súpis vydaných učebníc, pedagogických prác a publikačnej činnosti, prehľad inštitúcií archivujúcich pramenný materiál k problematike a výber diskografie (s. 219 – 232). Zvlášť treba vyzdvihnúť precízne zostavený zoznam diela skladateľa vo forme prehľadnej tabuľky v abecednom poradí (s. 234 – 294), ktorý okrem zaužívaných údajov obsahuje aj údaj o uložení diela. Spracovanie zoznamu skladateľovej hudobnej tvorby si zaslúži mimoriadnu pozornosť aj preto, že hudobné dielo M. Schneidra-Trnavského je rozsiahle, jednotlivé diela sa zachovali v rôz-

nych verziách a skladateľ zanechal tiež početné spracovania diel iných autorov. Je príjemná predstava, ktorú si tu dovoľím napísať, že by sa predložený zoznam po doplnení notovými incipitmi stal základom samostatne vydaného tematického katalógu diela Mikuláša Schneidra-Trnavského. Monografiu zakončuje vzorne adjustovaná, bohatá obrazová príloha.

Prezentovaná knižná práca Edity Bugalovej spĺňa vysoké nároky kladené na modernú synteticky poňatú vedeckú knižnú monografiu, a špeciálne na typ vedeckej biografie skladateľa. Kniha je písaná kultivovaným a pútavým štýlom, vďaka čomu si ju môže prečítať aj širší okruh záujemcov o slovenskú hudbu. Autorka totiž veľmi šťastne odlíšila vlastný explikujúci text od bohatého poznámkového aparátu, ktorý je určený predovšetkým pre náročnejšieho čitateľa, odborníka. Zaujme tiež pozoruhodná koncepcia práce, prezentujúca tak regionálny a topografický aspekt problematiky, ako aj aspekt výskumu tvorivej umeleckej individuality. Úspešné je aj úsilie autorky prehodnotiť viaceré názory v staršej odbornej literatúre a odstrániť klišé, ktoré sa v schneidrovskej písanej tradícii „udomácnilo“. Knihu pre jej kvality vrelo odporúčam do pozornosti tak odbornej, ako aj širšej hudobnokultúrnej verejnosti.

Jana Lengová

Soňa Burlasová: Kapitoly o slovenskej ľudovej piesni

Ed. Hana Urbancová. Bratislava : Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, 2013, 296 s. ISBN 978-80-89135-30-1

Soňa Burlasová (nar. 1927) patrí medzi kľúčové osobnosti slovenskej etnomuzikológie. Máloktoľ autor či autorka sa môže pochváliť takou širokospektrálnou škálou výskumných oblastí v rámci jedného vedného odboru, s akou sa možno stretnúť u S. Burlasovej. V priebehu svojej celoživotnej výskumnej práce sa venovala rozmanitým etnomuzikologickým okruhom a problematikám, pričom vychádzala z vlastných rozsiahlych terénnych

výskumov. Mnohé z nich zahŕňali prácu v teréne nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Je autorkou viacerých knižne vydaných publikácií a niekoľkých desiatok štúdií. Jej publikačná činnosť obsahuje až 269 jednotiek (s. 6). Medzinárodný význam majú najmä dve publikácie: *Katalóg slovenských naratívnych piesní, zv. 1–3* (1998) a najnovšia publikácia *Naratívne piesne o zbojníkoch. Príspevok k porovnávaciemu štúdiu* (2015).

Vedeckú prácu S. Burlasovej možno charakterizovať niekoľkými atribútmi, predovšetkým dôsledným systematickým postupom, ktorý uplatňovala pri sledovaní určitého súboru javov. Ďalším dôležitým aspektom jej vedeckej práce je hĺbkový výskum, ako aj komplexný pohľad na určitú problematiku. Osobitne pozoruhodná pri jej bádani v oblasti slovenskej ľudovej piesne je analýza oboch zložiek piesní – hudobnej i textovej, pričom zároveň skúmala aj ich vzájomné vzťahy a väzby (s. 5). Etnomuzikologický výskum na Slovensku tak obohatila o viaceré nové poznatky.

Výskumu slovenskej ľudovej piesne sa venovala v niekoľkých rovinách – už spomenutým terénnym výskumom piesňovej tradície na jednej strane, zároveň však nezanedbávala ani výskum novovznikajúcej tvorby. Obidve hľadiská sledovala v jednotlivých regiónoch Slovenska, najmä v oblastiach Horehronia a Hontu. Ďalším významným okruhom jej výskumu sú piesňové druhy a žánre. V rámci nich sa venovala slovenským ľudovým baladám a ďalším naratívnym piesňam, vojenským a regrútskym piesňam, zbojníckym piesňam, svadobným piesňam, pohrebným plačom atď. Nezanedbateľnými usernameami jej vedeckého záujmu sú aj etnické menšiny a nositelia piesňovej tradície.

Publikácia *Kapitoly o slovenskej ľudovej piesni* predstavuje výber prác s cieľom priblížiť,

aj keď v koncentrovanej podobe, prínos Sone Burlasovej k základnému výskumu slovenskej ľudovej piesne (s. 6). Vznikla na podnet Hany Urbancovej, ktorá uskutočnila selekciu jednotlivých štúdií. K ich výberu, dôvodom vznik uvedenej práce a cieľom sa podrobnejšie vyjadruje v Úvode danej publikácie.

Publikácia obsahuje celkom štrnásť štúdií, ktoré sú rozvrhnuté do šiestich tematických blokov. Tie sú rozdelené podľa vedecko-výskumných oblastí, ktorým sa autorka venovala. Štúdie boli pôvodne zverejnené v rozpätí rokov 1964 – 1991 v rozličných hudobných časopisoch a zborníkoch nielen domácich, ale i zahraničných. Avšak väčšina z nich bola publikovaná v *Slovenskom národopise*, časopise Ústavu etnológie SAV. Na konci každej štúdie sa nachádza odkaz na jej pôvodné vydanie: v ktorom časopise bola zverejnená, ďalej je uvedený ročník daného časopisu, rok vydania, číslo a strany, na ktorých sa nachádza.

Názvy šiestich tematických okruhov, resp. blokov sú uvedené nasledovne: **Piesňové druhy a žánre**, kde sa nachádzajú štyri štúdie (*Vzťah textu a melódie v slovenských ľudových baladách*; *Svadobné piesne z Dačovho Lomu a ich súvis s obradom*; *Nestrofiké útvary v slovenskom ľudovom speve*; *Slovenské ľudové piesne so zbojníckou tematikou*). Druhý blok má názov **Regionálne štýly v ľudovom speve**, v rámci ktorého sú uvedené dve štúdie (*Viachlasný spev na Horehroní*; *Integračné aspekty regionálneho piesňového štýlu v Honte*). Ďalej je uvedený blok pod názvom **Etnické minority a ľudová pieseň** (*Vplyv dvojakého osídlenia na piesňový folklór Selenče*; *Proces doznievania pôvodnej etnickej tradície v enkláve. Na príklade piesní z obcí Patvarac a Szügy*). Štvrtý blok **Nositelia piesňovej tradície a úloha osobnosti** obsahuje taktiež dve štúdie (*Teoretické a metodologické otázky štúdia nositeľov ľudových tradícií*; *Individuum a kolektív. Speváčka Anna Humenajová z Hrušova pri Krupine*), podobne aj ďalší okruh pod názvom **Nová piesňová tvorba** (*K problémom genézy, funkcie a štýlu ľudovej piesne s družstevnou tematikou*; *K niektorým otázkam súčasnej piesňovej tvorby*). Posledný blok predstavuje **Ľudová pieseň v internetnom kontexte** s dvomi štúdiami (*Slovensko-maďarské kon-*

taktové vplyvy v ľudových piesňach; *Od idey slavianstva k porovnávaciemu slavistickému štúdiu ľudovej piesne na Slovensku*).

Piesňové druhy a žánre boli predmetom záujmu autorky pomerne dlho. Vybrané štúdie v danom bloku sledujú niekoľko problematík. V prvej štúdií *Vzťah textu a melódie v slovenských ľudových baladách* (Narodno stvaralaštvo, 1969) prináša niekoľko poznatkov na tomto poli. Medzi zásadné patrí poznanie, že rovnaké baladické texty v rôznych krajoch Slovenska sa zvyknú spievať na odlišné melódie. Avšak na melódiu jednej balady je možné spievať aj viacej balád. Pritom sa balady nezvyknú spievať na melódie piesní z iných žánrov. Balady na Slovensku tak tvoria jedinečnú skupinu piesní s vlastnou individuálnou melódiou v rámci vlastného územného, regionálneho celku. Súčasťou štúdie je 8 piesňových ukážok.

Ďalšia štúdia s názvom *Svadobné piesne z Dačovho Lomu a ich súvis s obradom* (Slovenský národopis, 1977) sleduje vzťah piesní a obradu. Na základe výpovedí informátorov autorka uskutočnila rekonštrukciu svadobného obradu, vďaka ktorej získala prehľad umiestnenia svadobných piesní. Tie rozdelila do troch skupín, pričom rozlišuje piesne s pevnou a voľnou funkčnou väzbou. Následne tieto piesne analyzuje a podrobnejšie opisuje ich miesto v svadobnom procese. Uvádza 38 piesňových príkladov.

V štúdií *Nestrofické útvary v slovenskom ľudovom speve* (Slovenský národopis, 1977) autorka predstavila svoj vlastný pokus o systematizáciu týchto foriem z hľadiska štruktúry ich textu, hudby, funkcie a interpretácie. K týmto formám radí predovšetkým výročné, kalendárne obradové piesne. Nestrofické útvary delí na dve základné skupiny (stále a improvizované), ktorým sa ďalej detailnejšie venuje. Súčasťou publikácie je 8 piesňových ukážok.

Celoživotným záujmom S. Burlasovej boli zbojnícke piesne, ku ktorým sa vracia v niekoľkých publikáciách. V štúdií *Slovenské ľudové piesne so zbojníckou tematikou* (Slovenský národopis, 1988) sa zaoberá najmä tematikou zbojníckych piesní vyskytujúcich sa na Slovensku, ich poetikou a postavami, ktoré v nich vystupujú. Okrem toho mapuje aj ich

regionálny výskyt na Slovensku, datuje ich začiatky a približuje ich výskyt aj v zbierkach slovenských ľudových piesní. Štúdia neobsahuje piesňové ukážky.

Ďalšie dve štúdie s názvom *Viachlasný spev na Horehroní* (*Interetnické vzťahy vo folklóre karpatskej oblasti*, 1980) a *Integračné aspekty regionálneho piesňového štýlu v Honte* (Slovenský národopis, 1981) predstavujú výsledky terénneho výskumu, ktoré autorka realizovala na Horehroní a Honte. V rámci prvej štúdie uvádza 10 piesňových ukážok, zatiaľ čo v druhej 20 ukážok.

Najrozsiahlejšia práca v rámci publikácie sa venuje etnickým minoritám v jednej z osád vo Vojvodine. Štúdia s názvom *Vplyv dvojakého osídlenia na piesňový folklór Selenče* (Slovenský národopis, 1971) je pozoruhodná z niekoľkých aspektov. Ide o najrozsiahlejšiu štúdiu venovanú slovenskej ľudovej piesni určitej lokality vo Vojvodine, ktorá bola doposiaľ publikovaná. Autorka vychádzala z vlastného terénneho výskumu, ktorý realizovala v 60. rokoch 20. storočia. Jej poznatky sa stali východiskom ďalšieho výskumu piesňovej tradície dolnozemskej Slovákov vo Vojvodine, ktorý sa v podstate začal obnovovať len za posledných niekoľko rokov. V danej štúdií sleduje pôvodné slovenské prvky v piesňovom folklóre Slovákov zo Selenče ako u evanjelického, tak i u katolíckeho obyvateľstva. V závere štúdie poukazuje na ich spoločné a odlišné znaky. Štúdia je významná aj z hľadiska pozoruhodného počtu piesňových príkladov, ktorých je spolu 50.

Príspevok pod názvom *Proces doznievania pôvodnej etnickej tradície v enkláve. Na príklade piesní z obcí Patvarac a Szügy* (Národopisné informácie, 1984) predstavuje podstatne menšiu štúdiu, v ktorej autorka hodnotí vtedajší stav v daných obciach a približuje dôvody zániku pôvodnej etnickej tradície na ich území. Medzi týmito dôvodmi je podľa S. Burlasovej najpodstatnejšia jazyková asimilácia.

V práci *Teoretické a metodologické otázky štúdia nositeľov ľudových tradícií* (Slovenský národopis, 1983) autorka poukazuje na význam nositeľa piesňovej tradície ako jednotlivca, pričom zdôrazňuje skutočnosť, že ešte v 19. storočí a začiatkom 20. storočia ich vý-

znam zberatelia primerane nezohľadňovali. Prináša aj stručný prehľad prác, v ktorých sa jednotliví autori pri svojich etnologických či etnomuzikologických výskumoch zameriavali na portrét jednotlivca – speváka alebo speváčku. Hneď v ďalšej štúdií s názvom *Individuum a kolektív. Speváčka Anna Humenajová z Hrušova pri Krupine* (Slov. národopis, 1991) tento význam aj demonštruje.

V 5. bloku sa nachádza druhá najrozsiahlejšia štúdiá publikácie – *K problémom genézy, funkcie a štýlu ľudovej piesne s družstevnou tematikou* (Slovenský národopis, 1964). Obsahuje až 36 piesňových príkladov. Nakolko daná tematika súvisí s novou piesňovou tvorbou, autorka tu uvádza aj znaky novej ľudovej piesne. Ako príklad novej piesňovej tvorby zvolila autorka družstevné piesne. V práci sa zaoberá vznikom týchto piesní, ich obsahom a nápevmi, otázkami ich autorstva, spôsobom šírenia, funkciou a spoločenským uplatnením družstevných piesní.

V štúdií *K niektorým otázkam súčasnej piesňovej tvorby* (Slovenský národopis, 1966) S. Burlasová poukazuje na jednotlivé charakteristické črty novej piesňovej tvorby, ktoré sa do určitej miery líšia od staršej ľudovej piesňovej tvorby.

Posledné dve štúdié sú zamerané na interetnický kontext ľudových piesní. V príspevku *Slovensko-maďarské kontaktné vplyvy v ľudov-*

vých piesňach (Aktuálne problémy československej slavistickej folkloristiky, 1988) sa autorka zaoberá vzájomnými vplyvmi maďarskej a slovenskej ľudovej piesne v regióne Hont. Okrem vlastného terénneho výskumu v danej štúdií nadväzuje aj na výskumy iných autorov. V štúdií *Od idey slavianstva k porovnávaciemu slavistickému štúdiu ľudovej piesne na Slovensku* (Slovenský národopis, 1990) S. Burlasová detailne zhrňuje dovtedajšie prístupy k slavistickému aspektu štúdiá slovenskej ľudovej piesne. Približuje dejiny idey slavianstva, jej začiatky a vývin, pričom nadväzuje na myšlienky mnohých domácich a zahraničných autorov, ktorí sa venovali danej problematike.

Texty štúdií boli prevzaté v plnom rozsahu. Vykonané zmeny boli minimálne, vynechaná však bola obrazová príloha, a to najmä pre nedostatočnú technickú kvalitu v pôvodných publikáciách (s. 295 – 296).

Vďaka uskutočnenému výberu môže čitateľ veľmi rýchlo nadobudnúť základný prehľad o ťažiskových štúdiách S. Burlasovej. Publikáciu možno zaradiť medzi kľúčové etnomuzikologické práce, ktoré boli doposiaľ na Slovensku vydané. Preto by mala slúžiť ako relevantný zdroj, inšpirácia, alebo aj východisko pri ďalšom základnom etnomuzikologickom výskume.

Kristina Lomen